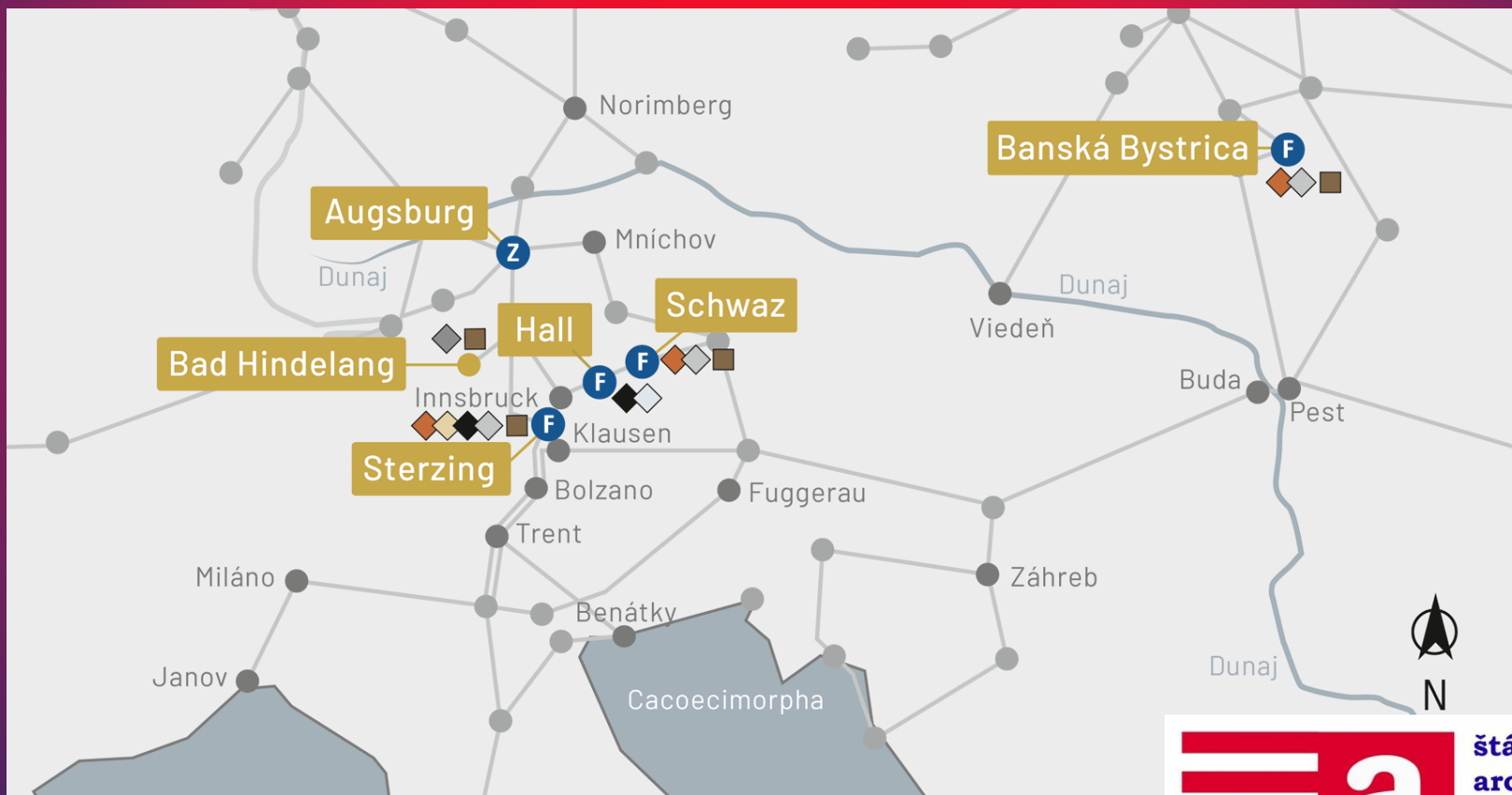

EURÓPSKA FUGGEROVSKÁ CESTA

Obsah

1. Úvod k medzinárodnému projektu „Európska fuggerovská cesta“
2. Historický svetový význam baníctva na území Slovenska a ovplyvnenie kvality krajiny baníckou činnosťou
3. Thurzovsko-Fuggerovská spoločnosť (1495 – 1546) a Banskobystrický mediarsky podnik
4. Projekt Európskej fuggerovskej cesty
5. Výsledky a potenciál projektu Európskej fuggerovskej cesty

1. Úvod k medzinárodnému projektu „Európska fuggerovská cesta“

Čo je Európska fuggerovská cesta?

- **trasa kultúrnej cesty**, ktorá povedie k montánnemu hospodárstvu skorého novoveku od Bavorska cez rakúske a talianske Tirolsko na Slovensku,
- fuggerovské domy, zámky, relikty baníctva, ukážkové bane, banícke náučné chodníky a technické pamiatky a múzeá.
- Baníctvo a kovy určovali ústrednú kapitolu európskych hospodárskych dejín a politické dejiny Habsburgovcov a Európy – s veľkými dôsledkami aj na Afriku, Ameriku a Indiu.

- **3. mája 2019** ju založili mestá z najvyspelejších európskych regiónov v rámci Európskej únie: Bavorsko, rakúske severné Tirolsko, talianske južné Tirolsko a stredoslovenská Banská Bystrica s bohatou historickou tradíciou baníctva spojenou s obchodníckou rodinou Fuggerovcov z Augsburgu.
- **zakladajúce mestá:** Augsburg, Bad Hindelang (Bavorsko – Švábsko), Schwaz, Hall (severné Tirolsko), Sterzing (Taliansko)

2. Historický svetový význam baníctva na území Slovenska a ovplyvnenie kvality krajiny baníckou činnosťou

Baníctvo dominovalo územiu Slovenska od praveku do novoveku

- **Medená doba** – získavanie medenej rudy (archeologické výskumy)
- **Bronzová doba** – získavanie medenej rudy a zlata (archeologické výskumy)
- **Železná doba** – rímski historici G. Plinius a C. Tacitus v 1. storočí n. l. sa zmieňujú o tom, že Kvádi a Kotíni, ktorí obývali naše územie, sa zaoberali výrobou železa

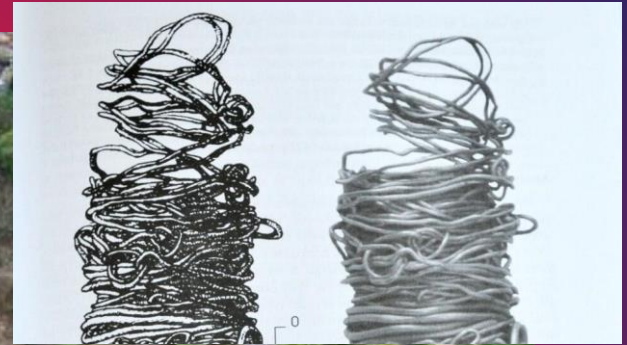
Banskobystrický medený banský revír
(Piesky, Špania Dolina) patril medzi
najvýznamnejšie európske lokality už
v období praveku

Borová Hora vo Zvolene

– slovenská zlatá Trója

- Na Borovej Hore vo Zvolene sa našlo najväčšie množstvo čistého zlata z obdobia praveku na území Slovenska.
- Toto čisté praveké zlato tu nachádzali ľudia od stredoveku a množstvo nájdeného zlata viedlo k tomu, že mesto Zvolen bolo považované v Uhorsku v období stredoveku a novoveku za banské mesto.

Uhorsko a počiatky ťažby kovov – kedy sa začali ťažiť

- arabský cestovateľ Abú Hámid al – Garnáti (1080 – 1169) v polovici 12. storočia žil v Uhorsku a vo svojom diele napísal: „V Uhorsku sú hory, v ktorých sa ťaží zlato a striebro.“
- Kronikár Anonymus v diele „Činy Maďarov“ (1147 – 1152) píše : „ V piesčiniách Sedmohradska sa zhromažďuje zlato a ťaží sa tam kamenná soľ.“ Soľ sa dovážala z tejto oblasti od Bulharov už na Veľkú Moravu v 9. storočí.

Banská Bystrica a okolie výnimočné z hľadiska výskytu rúd v stredoveku

- Banská Bystrica (Staré Hory, Piesky, Richtárová) – meď, striebro
- Ľubietová – meď
- Malachov – ortuť
- Poniky – olovo

V roku 1842 sa konalo v Banskej Bystrici zhromaždenie uhorských vedcov pod vedením A. K. Zipsera

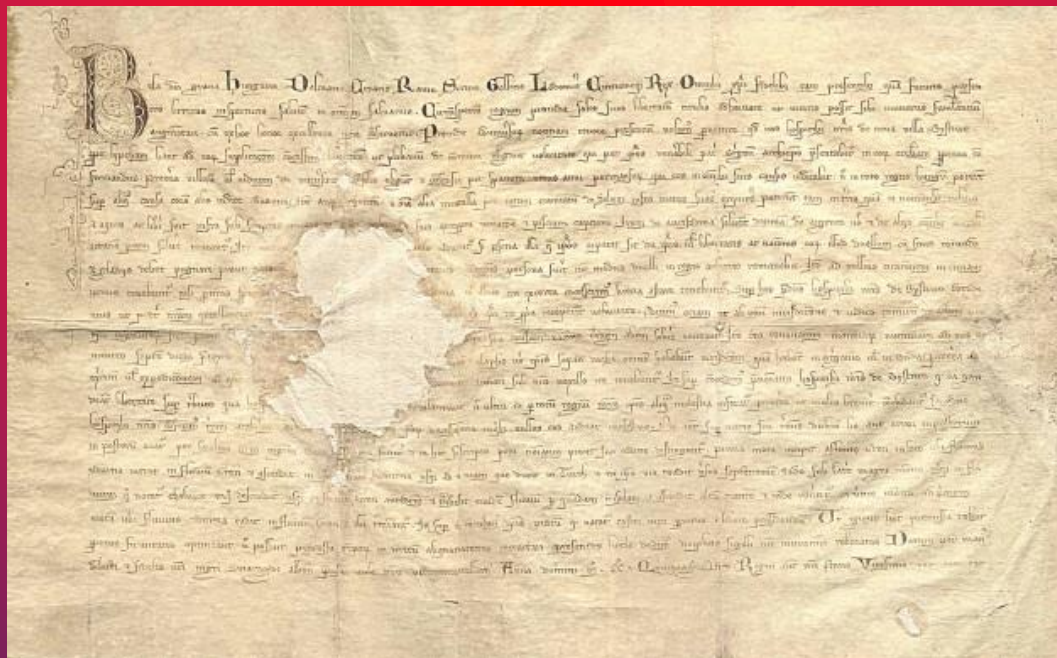
- A. K. Zipser (pôvodom nemeц) – počiatky Banskej Bystrice a baníctva v Banskej Bystrice spájal so slovenskými – slovanskými panónskymi kráľmi z 8. a 9. storočia.
- Najstaršími banskými revírmi boli Staré Hory a Richtárová. Za najstaršiu baňu sa považovala baňa Haliar, ktorá mala existovať ešte pred príchodom nemeckých hostí

Bystrica získala mestské práva po tatárskom vpáde pre hostí z nemeckých krajín, predovšetkým zo Saska a Durínska, od Belu IV. v roku 1255, v dôsledku rozvoja baníctva aj prívlastok Banská.

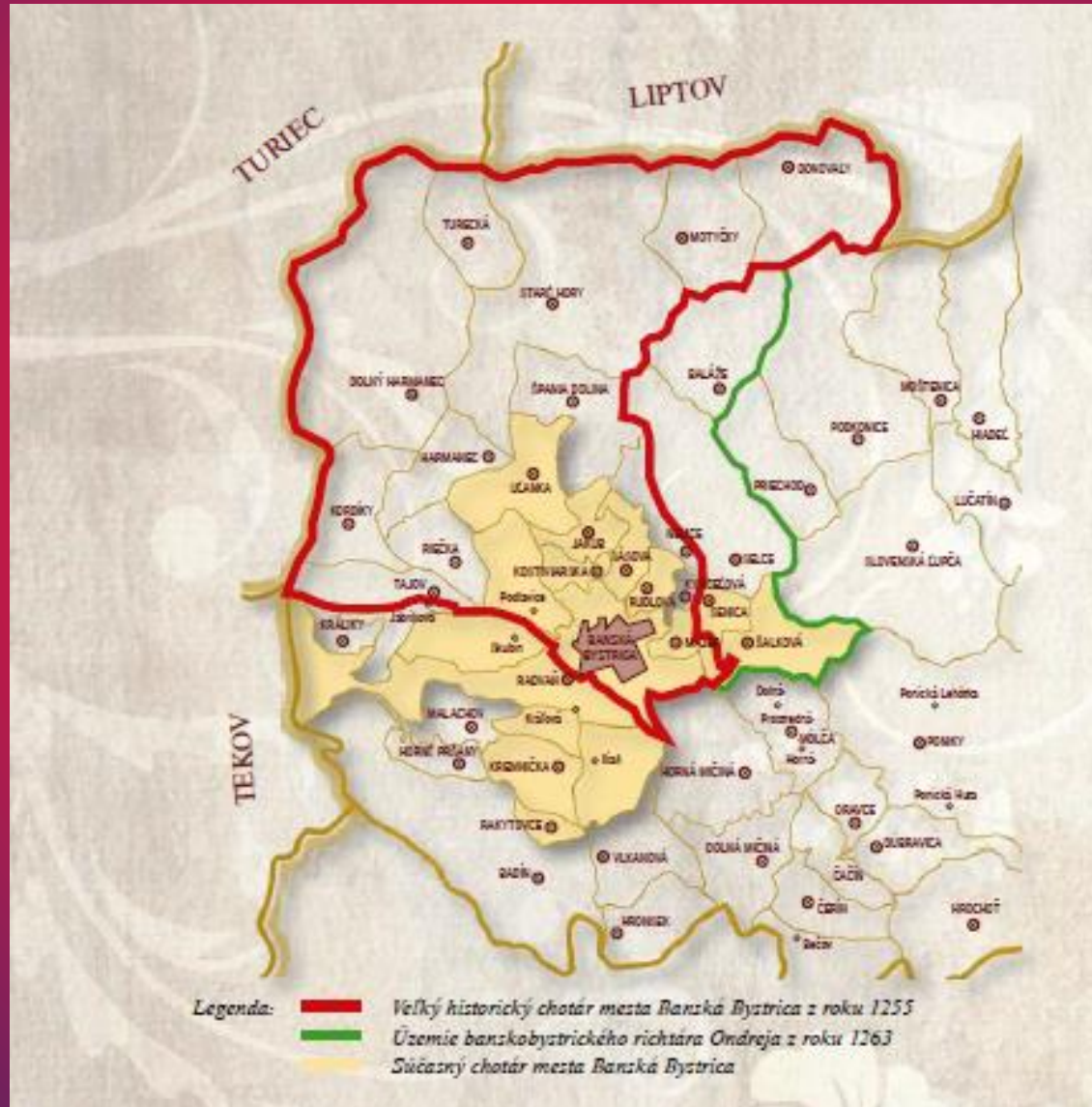

Výsadná listina uhorského panovníka z roku 1255, pre nemeckých hostí v Banskej Bystrici.

Obsahovala ustanovenia: v Uhorsku môžu slobodne ťažiť vzácne kovy, majú právo konať súboje s krátkym mečom a okrúhlym štítom podľa svojho saského zvyku

Historický chotár mesta Banská Bystrica

Banskobystrická meď prostredníctvom
Benátok a Medicciovcov z Florencie
ovládala európske a svetové trhy
v sýrskom Damašku
a egyptskej Alexandrii

Striebro a meď dva hlavné kovy Banskej Bystrice už v 13. – 15. storočí

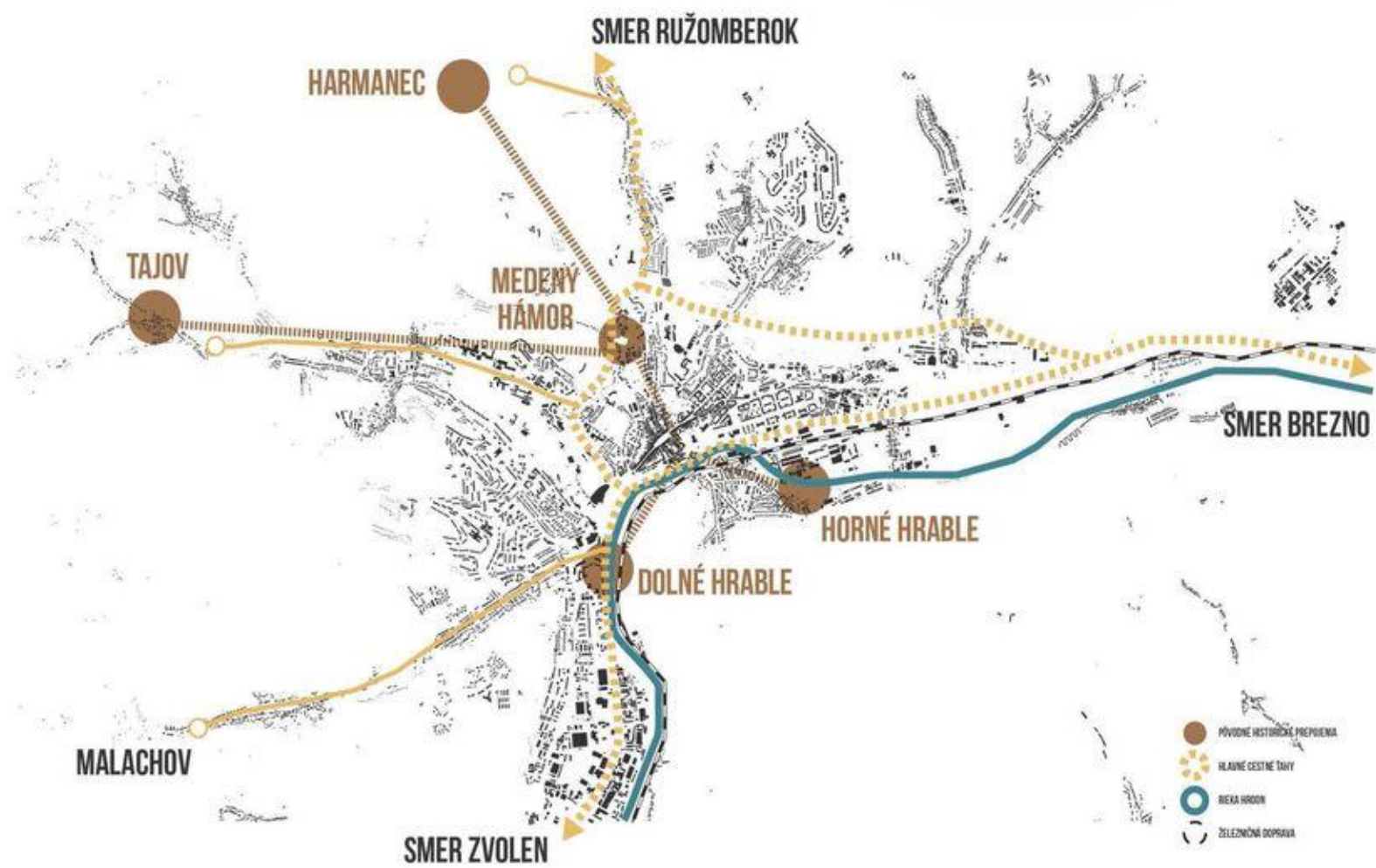
3. Thurzovsko-Fuggerovská spoločnosť (1495 – 1546) a Banskobystrický mediarsky podnik

Zlaté obdobie banskobystrického baníctva 1495 – 1546

- Ján Thurzo zo spišských Betlanoviec spolu s Jakubom Fuggerom z Augsburgu v roku 1495 založili Thurzovsko-Fuggerovskú obchodnú spoločnosť pod názvom Ungarischer Handel. Jej základom sa stal Banskobystrický mediarsky podnik Neusohler Kupferhandel so sídlom v Banskej Bystrici, ktorý bol vo vtedajšom svete revolučne inovatívnou podnikateľskou jednotkou.
- Najväčší celosvetový rozmer dosiahol počas rokov 1495 – 1546. Med' z územia Slovenska v tom čase ovládla trhy a obchod s banskobystrickou meďou dosiahol svetové rozmery. Žiadna spoločnosť z územia Slovenska nikdy predtým ani potom nezaznamenala také úspechy.

Banskobystrický mediarsky podnik

- „Neusohler Kupferhandel“ – tvorili ho:
- **Bane:** Špania Dolina, Piesky, Richtárová , Staré Hory
- **Huty:** Tajov, Dolný Jelenec, Staré Hory, Dolný Harmanec, Moštenica (dve huty poľská a nemecká), Baláže, Liptovské Revúce
- **Hámor:** Medený Hámor v Banskej Bystrici
- **Dediny:** Podlavice, Riečka, Majer, Uľanka, Kostiviarska a Svätý Jakub

SMER RUŽOMBEROK

HARMANEC

TAJOV

MEDENÝ
HÁMOR

SMER BREZNO

HORNÉ HRABLE

DOLNÉ HRABLE

MALACHOV

SMER ZVOLEN

- PŮVODNĚ HISTORICKÁ PŘEPOJENÁ
- ⋯ HLAVNÍ CESTNÉ TĚHY
- ŘEKA HRADČAN
- - - ŽELEZNIČNÍ DOPRAVA

Cesty medi z Banskej Bystrice

- V rokoch 1495 – 1546 sa slovenská meď z Banskej Bystrice a Ľubietovej vyvážala do celého sveta a predávala sa na najvýznamnejších európskych trhoch. Severnou cestou sa dostávala cez Sliezko a Poľsko do prístavov pri Baltickom mori a loďami ďalej do Hamburgu, Lübecku, Antwerp, Amsterdamu či Lisabonu. Následne okolo Afriky až do Indie.
- Hlavnými obchodnými centrami v Afrike boli prístavné mestá Sofala, Kilwa a Mombasa. Južnou cestou sa cez dnešnú Budapešť dostávala do prístavov pri Jadranskom mori, odkiaľ sa dopravovala do Benátok.
- Západnou cestou cez Bratislavu či Viedeň sa dostávala do nemeckého Norimbergu. Predávala sa vo veľkých poľských mestách Wroclaw, Krakow či Toruň a následne putovala do metropol ako Praha či Lipsko.

Banskobystrická meď sa vyvážala do celého sveta

METALLE DER FUGGER LEGENDE

- > Silber
- > Kupfer
- > Quecksilber
- > Blei

SEEHANDELSROUTEN IM 16. Jh. MIT METALLEN DER FUGGER

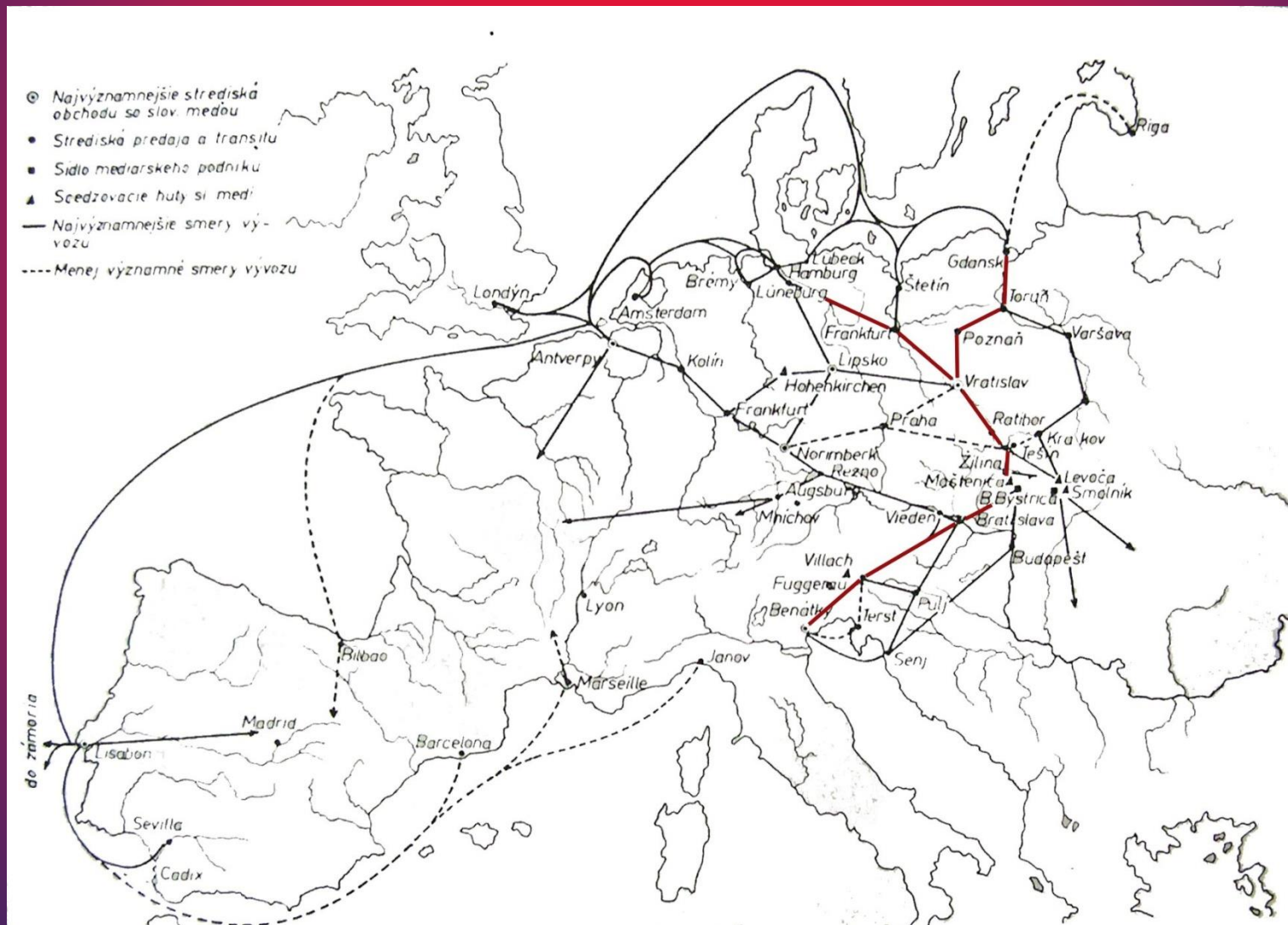
- Hanse/Niederländer
- Portugiesen
- Spanier
- Venezianer
- Araber
- Bom Jesus / Namibia
- Ngomeni-Schiffswrack / Kenia

Slovenské územie vyprodukovalo najviac medi v Európe

- Jeden z najvýznamnejších medených revírov. Spolu s rudným revírom v Tirolsku so strediskom v rakúskom meste Schwaz a Mansfeldom v dnešnom Nemecku patril na prelome 15. a 16. storočia Banskobystrický banský revír medzi najvýznamnejšie európske centrá ťažby medenej rudy.
- V Mansfelde sa v tomto období ročne ťažilo 1000 t medi a 3 000 kg striebra. V Schwazi 780 t a 15 000 kg a v Bystrici to bolo 1 500 t medi a vyše 2 000 kg striebra. Banská Bystrica bola svetovým mestom medi, z čoho vzniklo aj označenie Medená Bystrica. Produkcia slovenskej (len banskobystrickej okrem Smolníka a Gelnice) medi vtedy dosahovala 40 percent z celoeurópskej produkcie.
- „Špaňodolinské“ bane za 50 rokov vyprodukovali neuveriteľných 58 234 t medi a 111 280 kg striebra. Bol to svetový unikát, nakoľko Španieli, ktorí využívali nerastné bohatstvo Ameriky v dnešnom Čile otvorili najväčšie bane na meď a za cca 300 rokov, teda za 6-krát dlhší čas, vyprodukovali 80 000 t medi.

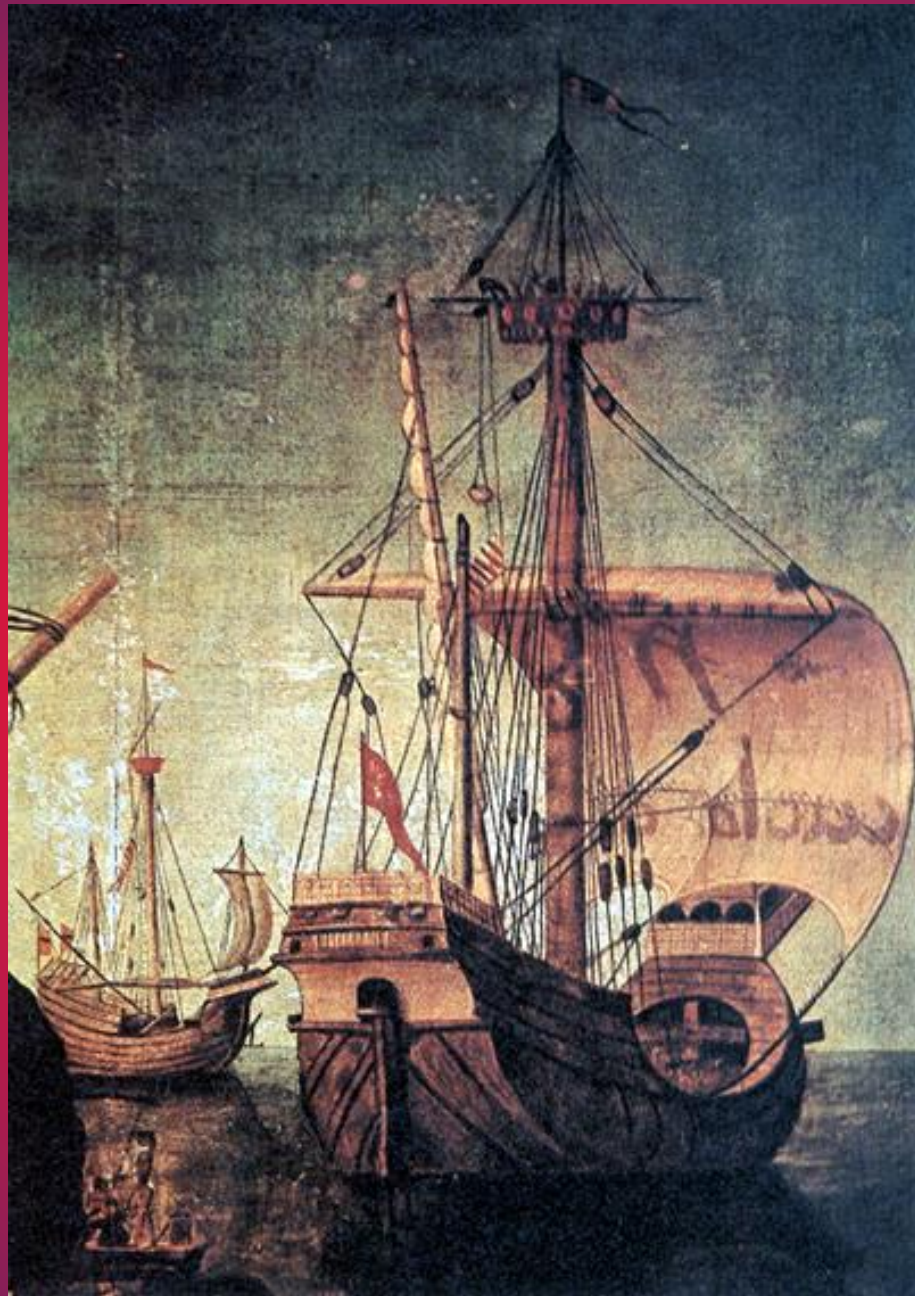
Cesty vývozu banskobystrickej medi

Nálezy vrakov s banskobystrickou meďou na pobreží Namíbie a Kene

- Nájdenie vraku lode s menom Bom Jesus na pobreží Namíbie v roku 2008 jednoznačne dokázalo celosvetový význam banskobystrickej medi. Vrakov sa našlo niekoľko, ale väčšina bola vylúpených a prázdnych. Práve tento vrak lode Bom Jesus a vrak lode z pobrežia Kene zdôraznili význam medi a tým aj význam medeného mesta Banská Bystrica vo svetovej histórii. Potvrdil sa význam Banskobystrického mediarskeho podniku z rokov 1495-1546 ako celosvetovo významného.
- Náklad medených ingotov viac ako 22 ton vo vraku portugalskej lode, ktorá tu stroskotala v roku 1533 to potvrdil. Objav vraku pri namíbijskom meste Oranjemund bol označený za objav storočia.
- Vo vraku boli objavené delá, zlaté mince a tisíce rôznych predmetov. Ale predovšetkým medené ingoty s vyrazenou značkou trojzubca, ktorá bola obchodnou značkou Fuggerovcov z Augsburgu. Ingoty mali polguľový tvar a loď viezla neuveriteľný 20 tonový náklad týchto ingotov.

DIE NAO „BOM JESUS“

Auf dem Zeichentisch wiedererstanden:
das portugiesische Handelsschiff, vollbeladen für die
Fahrt nach Indien, um dort Gewürze einzukaufen.

Schiff und Ausrüstung

- 1 Hauptmast
- 2 Vordermast
- 3 Achtermast
- 4 Anker
- 5 Kanonen
- 6 Taueisen, Segel
- 7 Kapitän
- 8 Offiziere
- 9 Mannschaft
und Soldaten
- 10 Schiffsjunge

Ladung

11 Korallen	18 Kupferingate
12 Elfenbein	19 Kupferkannen
13 Arkebuser,
Schwert	20 Rinder und
Kleintiere
14 Zinnbarren	21 Tausend
15 Wasser, Wein	22 Lederwaren
16 Quecksilber	23 Stoffe
17 Ballast	24 Schiffsbrot

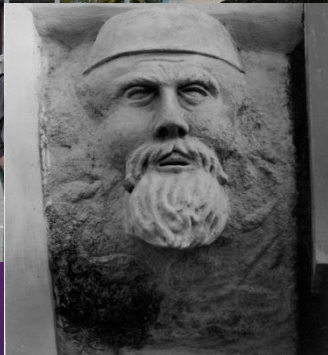

V apríli 2019 bol na plytčine pred
holandskými ostrovmi objavený vrak
nákladnej lode z roku 1540, ktorý
obsahoval medené polotovary
s obchodným označením Fuggerovcov.

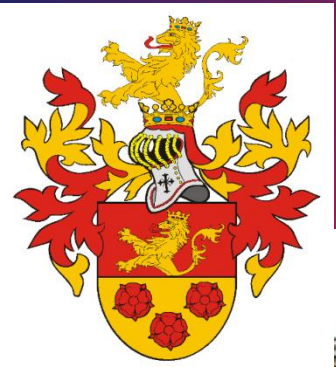
Majitelia a vedúce osobnosti Banskobystrického mediarskeho podniku v rokoch 1495-1546

- Ján Thurzo (1437 – 1508)
- Jakub Fugger (1459 – 1525)
- Juraj Thurzo (1467 – 1521)
- Alexej Thurzo (1490 – 1543)
- Anton Fugger (1493 – 1560)

Stredný a Dolný dom – hlavné sídla Banskobystrického mediarskeho podniku

Ján Thurzo (1437 – 1508)

**Jakub Fugger – Bohatý (1459 – 1525)
sa zásluhou banskobystrickej medi stal
historicky najbohatším človekom na svete**

Jakob Fugger († 66) zbohatol vďaka Banskej Bystrici:

Majetok mal väčší ako Rotschild či Gates!

BANSKÁ BYSTRICA - Vďaka strednému Slovensku prišiel k rozprávkovému majetku. Jakob Fugger († 66) z Augsburgu v dnešnom Nemecku bol obchodník, ktorý podporoval pápeža i panovníkov a jeho impérium siahalo aj na územie Slovenska. Podľa denníka Die Welt dodnes krajuje na prvom mieste historicky najbohatších mužov s majetkom v hodnote 400 miliárd dolárov. Muž, ktorý dostal prezývku Bohatý, pritom za obrovský majetok vďaka našim zdrojom - zbohatol totiž predovšetkým na obchode so slovenskou meďou z Banskej Bystrice.

Fugger († 66) vďaka bankobystrickej meďi predstihol veľkosťou svojho majetku hneď niekoľko zámožných rodín. „Predbehol Rotschildovcov s majetkom 390 milárd dolárov, Rockefellerov s 340 miliardami a bol bohatší aj ako v súčasnosti Bill Gates s jeho firmou Microsoft, ktorého majetok sa odhaduje len na

viac ako 90 miliárd.“ hovorí historik Vladimír Sklenka s tým, že Fugger, ktorý žil v rokoch 1459 až 1525, bol obchodníkom a bankovým ťažiarom. Základom podnikania celej rodiny v Uhorsku sa stali Banská Bystrica a bankobystric-

ký Mediarisky podnik, ktorý vznikol v roku 1496. Išlo o komplex banských, hutníckych a iných zariadení na výrobu meďi v Banskej Bystrici a jej okolí. „Najvýznamnejšie boli banícko-hutnícke komplexy v Španej Doline, na Pieskoch, Starých Horách, v Moštenici, Tajove, Hamanci a medený hámor

príamo v Banskej Bystrici,“ pokračuje Sklenka s tým, že z rozsiahleho komplexu v Banskej Bystrici dnes zostalo len jadro. „Jeho majitelia však majú snahu spolupracovať pri záchra-

Nathan ROTSCCHILD

Bill GATES

noslovensky významnej pamiatky. Hámor bol totiž po kremnickej mincovni druhým najstarším podnikom na území Slovenska a pracovalo sa v ňom nepretržite sko-

ro 500 rokov, v rokoch 1496 - 1991,“ dodal. *Márto Kaprálik • foto fab, avs, getty images*

CELOSLOVENSKY VÝZNAMNÝ: Podľa historika Sklenku zostalo zo slávneho komplexu iba jadro, ktoré má však šancu na záchranu.

FUNGOVAL STAROCIA: V hámore sa pracovalo nepretržite skoro 500 rokov.

NAJBOHATŠÍ MUŽI HISTÓRIE:

1. **Jakob Fugger** majetok **400** mld. \$
2. **Rotschildovci** majetok **350** mld. \$
3. **John D. Rockefeller** majetok **340** mld. \$
4. **Andrew Carnegie** majetok **310** mld. \$
5. **Henry Ford** majetok **199** mld. \$
6. **Cornelius Vanderbilt** majetok **185** mld. \$ zdroj: Die Welt

Juraj Thurzo a jeho manželka Anna Fuggerová

**Anton Fugger synovec Jakuba Fuggera
vlastnil Banskobystrický mediarsky podnik
v rokoch 1525 – 1547**

Banskobystrický mediarsky podnik, európsky unikát

BB Mediarsky podnik – inovácie:

- **technické** – rozvoj hlbinej ťažby
- **technologické** – zabezpečenie pohonu – vodovod, scedzovanie z taveniny – striebro od medi vo veľkovýrobe
- **hospodárske** – obchodovanie s meďou
- **manažérske** – banky

Medený hámor v Banskej Bystrici, posledná pamiatka na medenú slávu nášho mesta

Medený hámor

- **Medený hámor v Banskej Bystrici** bol priemyselný závod na výrobu medených výrobkov, ktorý bol súčasťou Banskobystrického mediarskeho podniku spoločnosti Ungarischer Handel
- Medený hámor, ktorí založili Ján Thurzo a Jakub Fugger od čias svojho vzniku perfektne fungoval a dlhodobo produkoval veľkokapacitné množstvá štandardizovaných výrobkov na svetové trhy ďaleko od materskej krajiny.

Huta v Tajove pri Banskej Bystrici

Staré Hory – baňa Haliar

Plán s domami patriacimi Thurzovcom a Fuggerovcom na námestí

Domy na námestí v Banskej Bystrici

4. Projekt Európskej fuggerovskej cesty

Začiatok spolupráce medzi mestami Banská Bystrica a Augsburg 19. apríl 2018

Sterzing

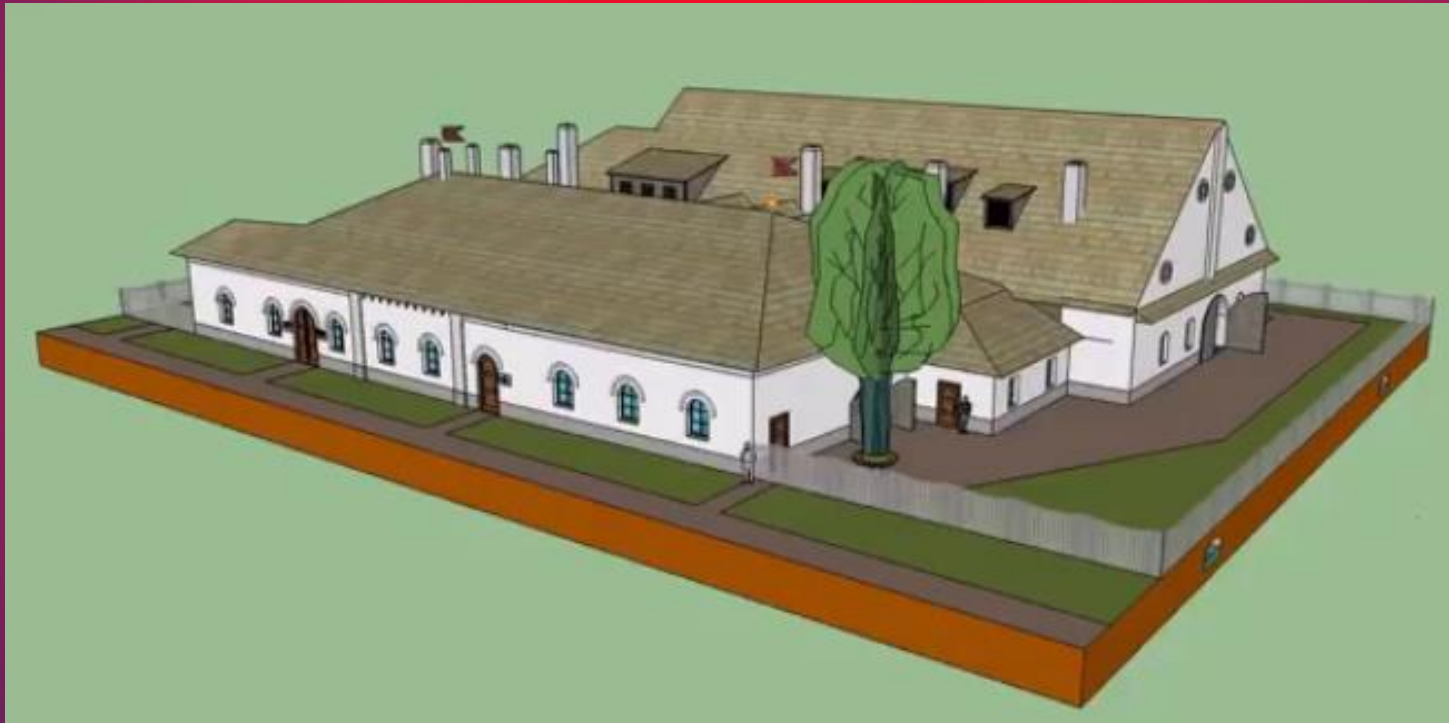
Dňa 3. mája 2019 bola v nádherných priestoroch historickej radnice nemeckého mesta Augsburg slávnostne otvorená Európska fuggerovská cesta.

5. Výsledky a potenciál projektu Európskej fuggerovskej cesty

- záchrana NKP – areál Medeného hámra a baníckych diel na okolí Banskej Bystrice
- podpora rozvoja cestovného ruchu. Možnosť vytvorenia na Slovensku Fuggerovsko - Thurzovskej cesty – vetvy Fuggerovskej cesty
- spolupráca v oblasti školstva (ZŠ Moskovská...)
- spolupráca v oblasti športu
- spolupráca v podnikateľskom sektore
- spolupráca v oblasti ochrany životného prostredia
-

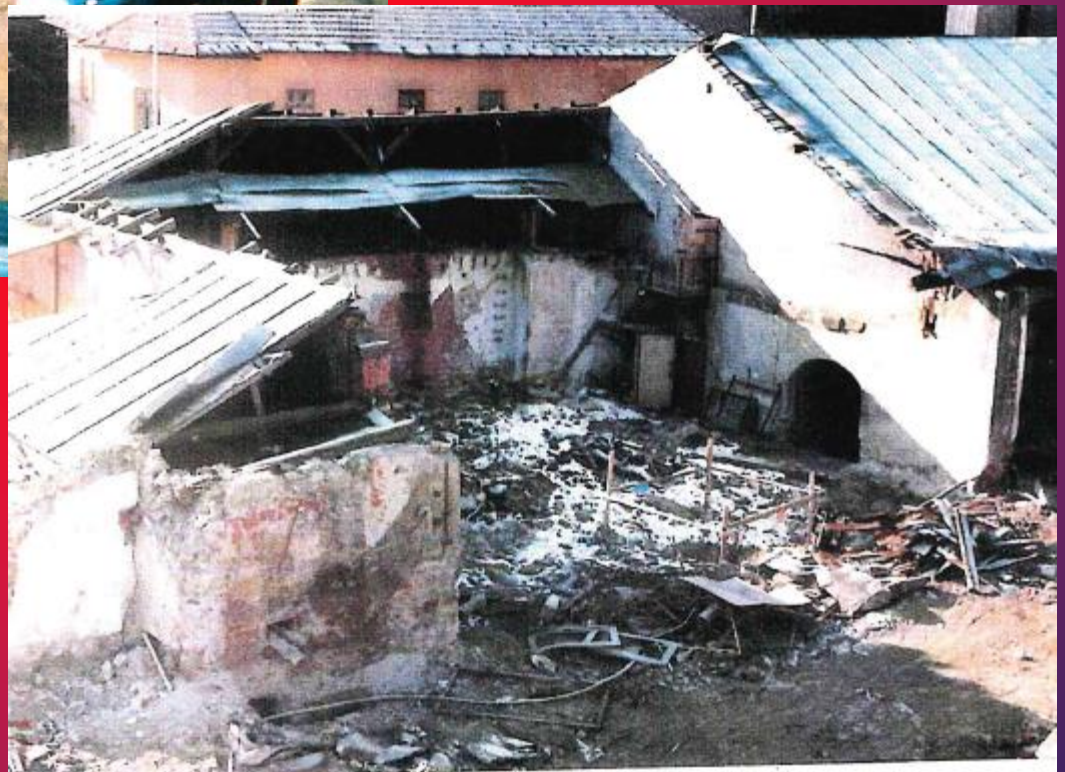
Medený hámor

Návrh obnovy Medenéého hámra

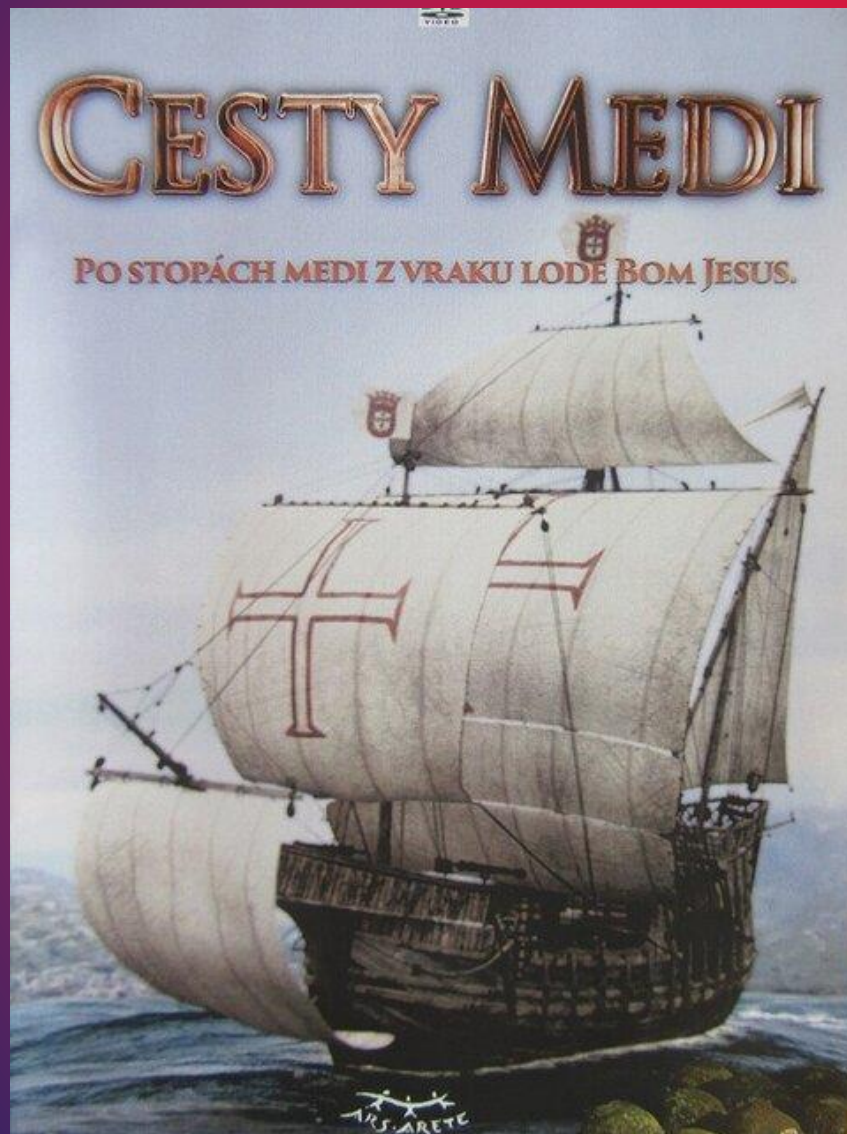

Upratanie Medeného hámra

Film Cesty medi

***Výstava bábok
„Z Augsburgu do sveta
– bábkové divadlo na
fuggerovských
obchodných cestách“,
na ktorej bolo
zastúpené aj naše
mesto prostredníctvom
bábok z Bábkového
divadla na Rázcestí.***

ZŠ Moskovská

- Skúsenosti z učiteľských mobilit budú pre nás veľmi cennými aj v ďalšej medzinárodnej spolupráci, do ktorej chceme zapojiť aj žiakov. Spolu s partnermi z Nemecka, Talianska, Španielska a Belgicka sme sa zapojili do výzvy Erasmus plus pre nasledujúce obdobie, spoločne sme vypracovali a podali prihlášku a boli sme úspešní.
- Projekt s názvom *Jakob Fugger a historical European influencer – #economic#political#social#medial#ecological#footprints* bol schválený. Jeho koordinátorom sú kolegovia z Gymnázia Jakoba Fuggera v nemeckom Augsburgu. Aktivity nadväzujú na školský projekt Fuggerovská cesta – po stopách bystrickej medi a tešíme sa, že ich môžeme pretaviť aj do medzinárodnej spolupráce.

Stránka Európskej fuggerovskej cesty

**EUROPÄISCHE FUGGERSTRASSE: EIN
GROSSES KAPITEL DER WIRTSCHAFTS-
GESCHICHTE**

© Martin Kluger / context verlag Augsburg

Ďakujem za pozornosť.

Vladimír Sklenka

kontakt: vladimir.sklenka@gmail.com